P. Pott

In memoriam George Coedès

In: Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde 127 (1971), no: 2, Leiden, 209-214

This PDF-file was downloaded from <http://www.kitlv-journals.nl>

IN MEMORIAM GEORGE COEDÈS

10 AUGUSTUS 1886—2 OKTOBER 1969

Met het heengaan van George Coedès heeft de Franse orientalistiek zijn nestor verloren, de Société Asiatique een uiterst bekwaam voorzitter, het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde een ere-lid van grote faam. Niet alleen was Coedès één der oudste en meest gezaghebbende Indologen van Frankrijk, maar hij was tevens de laatste vertegenwoordiger van een generatie van briljante geleerden, die hun vorming ontvingen van die grootmeesters der orientalistiek als Sylvain Lévi, Alfred Foucher en Louis Finot. Met het heengaan van Coedès is niet alleen een eind gekomen aan deze generatie, maar hij heeft in feite de volgende overleefd, waarvan er zovelen reeds in de kracht van hun leven ontijdig hun werk hebben moeten staken.

Wanneer men zich de charmante geleerde, die Coedès was, weer voor de geest roept, dan is wellicht de impressie die men zich van hem vormt in eerste aanleg zodanig, dat het moeilijk valt een bepaalde plaats en tijd aan te wijzen, die bepalend zijn geweest voor het gezag dat hij genoot. Zijn arbeidsveld is dermate uitgestrekt, zijn werk van een zó formidabele omvang en zijn invloed op het werk van anderen zó diepgaand en verscheiden van aard geweest, dat men haast van een phenomeen zou spreken. En toch zou dat geen recht doen wedervaren aan het totale beeld van Coedès, want het zou te gemakkelijk iets van die menselijke waarden verloren doen gaan, die hem juist zo kenmerkten.

Coedès was een typisch Frans geleerde: spiritueel in hoge mate, bijkans onvoorstelbaar scherpzinnig, kritisch in de juiste zin des woords, zeer efficiënt werkend en een goed organisator; daarbij een bijzonder charmant man, die ook een jongere vakgenoot tegemoet wist te treden zonder enige schijn van neerbuigende vriendelijkheid of van welwillende, maar niet werkelijk geïnteresseerde, belangstelling. Steeds bereid zich moeite te geven en zich in te werken in een andere problematiek of in een nieuw onderwerp dat misschien zijdelings te

maken had met het gebied van eigen wetenschappelijke belangstelling, tot op hoge leeftijd de functie van docent op uitnemende wijze vervullend en taken aanvaardend, die nu eenmaal op zijn weg kwamen, het zijn alle evenzovele bewijzen van een geestelijke instelling, welke doet inzien dat niet alleen met geschonken talenten moet worden gewoekerd, maar dat uit een bepaalde gegevenheid van aanleg en positie verplichtingen worden opgelegd, welke niet ter zijde kunnen worden geschoven. Kortom, een man die zowel in zijn wetenschappelijk als in zijn ambtelijk leven het oude *virtus*-begrip als richtinggevend element aanvaard had en in leven en werken in de praktijk wist te brengen.

Na op nog geen 17-jarige leeftijd het eindexamen van het Lycée Carnot in Parijs te hebben afgelegd,¹ vinden wij de jonge Coedès als student in de faculteit der letteren van de universiteit van Parijs als leerling van de grote geleerden Sylvain Lévi en Louis Finot, later ook van Alfred Foucher. Onder hun leiding legt hij zich toe op de studie van de indologie, maar tevens neemt hij ook het Duits als studievak, hetgeen al pleit voor een nuchtere instelling, en wat hem bovendien goed te stade komt als hij in het studiejaar 1906—1907 in Berlijn bij de sanskritist R. Pischel studeert. Reeds vroeg bekleedt hij enkele betrekkingen, eerst als leraar Duits, later als bibliothecaris. In 1911 sluit hij zijn universitaire studie af. In deze studietijd geeft hij reeds blijk van belangstelling voor de epigrafie van Cambodja, een arbeidsveld waarop hij zich gedurende zijn gehele leven actief zal bewegen. In hetzelfde jaar 1911 wordt hij verbonden aan de École française d'Extrême-Orient in Hanoi als 'élève pensionnaire', overeenkomende met de positie van wetenschappelijk medewerker van tegenwoordig. Met deze aanstelling gaat zijn eerste verband in met een befaamd centrum van orientalistische studies, waaraan hij steeds nauw geliëerd is gebleven. Zijn belangstelling gaat in de eerste plaats uit naar de studie van de talen van het gehele gebied van Achter-Indië. In het oorlogsjaar 1914 blijft hij in Hanoi, waar hij professor de philologie indochinoise wordt en welke functie hij tot 1918 zal blijven vervullen. In deze periode heeft de studie van de epigrafie van Cambodja nog steeds zijn belangstelling, maar hij wendt ook zijn aandacht naar de studie van de historische

¹ Bij de samenstelling van de volgende levensbeschrijving heeft de schrijver een dankbaar gebruik kunnen maken van de voortreffelijke *Herdenking van G. Coedès* door prof. dr. Th. P. Galestin in het *Jaarboek der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen* 1969—1970.

bronnen betreffende de Sukhodaya dynastie van Thailand. Zij naam wordt echter vooral bekend door een artikel dat in 1918 verschijnt in het Bulletin de l'École française d'Extrême-Orient, getiteld: *Le Royaume de Çrivijaya*, dat met recht kan worden beschouwd als één van zijn belangrijkste publicaties. Hierin heeft hij een uiterst belangrijke grondslag gelegd voor het verkrijgen van een goed begrip van de macht en de invloed van dit rijk, dat zijn centrum had in Palembang, maar dat een sleutelpositie innam in een veel ruimer gebied in Zuid-Oost-Azië van de 7de tot de 9de eeuw na Chr.

Maar ook zijn studies over de oude geschiedenis van Thailand hadden de aandacht getrokken en in 1918 verlaat Coedès de hem zo vertrouwd geworden omgeving van Hanoi, om als bibliothecaris van de Nationale bibliotheek Vajirañāna naar Bangkok te gaan. Tal van onderwerpen hebben daar zijn belangstelling gehad, zowel op iconografisch als op kunsthistorisch gebied. Maar het is de voorgeschiedenis van het rijk Sukhodaya die zijn bijzondere belangstelling heeft en waarover zijn *Recueil des Inscriptions du Siam* (2 delen, 1924 en 1929) een belangrijke hoeveelheid materiaal verschaft. Hij zet echter ook zijn studies voort op het gebied van de epigrafie van Cambodja, waarover hij blijft publiceren in het Bulletin de l'École française d'Extrême-Orient. In 1928 verschijnt in dit tijdschrift de belangrijke studie over de datering van de Bayon-tempel van Angkor, waarin Coedès er in slaagt deze schepping toe te wijzen aan de boeddhistische vorst Jayavarman VII en daarmee weet te plaatsen aan het eind van de 12de eeuw na Chr.

In april 1928 wordt Coedès afgevaardigd naar Batavia ter gelegenheid van de viering van het 150-jarig bestaan van het Koninklijk Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, bij welke plechtigheid aan hem en aan een twaalfstal andere geleerden het ere-lidmaatschap wordt aangeboden. Hier ontmoet hij voor het eerst dr. F. D. K. Bosch, met wie hij reeds enkele jaren in correspondentie stond, maar met wie nu een hechte band van vriendschap en wetenschappelijke samenwerking ontstond, die beiden bijzonder hebben gewaardeerd. Toch blijft deze eerste en enige kennismaking van Coedès met Java oppervlakkig. Na afloop van de plechtige viering in Batavia wordt nog snel een tweedaags bezoek gebracht aan Midden-Java, waarbij de eerste dag Baraboeur wordt bezocht met de nabijgelegen tjandi's Pawon, Mendoet en Ngawèn, de volgende dag zijn de complexen van Prambanan en tjandi Sèwoe aan de beurt. Beide dagen worden besloten met wajangwong voorstellingen in Jogja en Solo, en dan moet Coedès zich naar

Batavia spoeden om de boot naar Bangkok te kunnen halen.

Inmiddels staat Coedès al spoedig daarop een nieuwe verandering in zijn carrière te wachten. Als in 1929 vrij onverwachts de post van directeur van de École française d'Extrême-Orient vacant komt, wordt op hem een beroep gedaan zich voor de vervulling van die plaats beschikbaar te stellen en in 1930 vertrekt hij uit Bangkok, waar hij van 1927 af was opgetreden als secretaris-generaal van het Koninklijk Instituut van Thailand.

Zijn nieuwe functie als directeur van een wetenschappelijk instituut in Hanoi verschilde in aard niet veel van zijn vorige, maar wel krijgt men de indruk dat zijn taak veel omvangrijker is geworden. De begeleiding van een vrij grote wetenschappelijke staf van zeer hoog gehalte en van uiteenlopende disciplines en het coördineren van taken en werkzaamheden tegen de achtergrond van financiële middelen die in een tijd van economische crisis niet rijkelijk vloeiden, zullen veel van zijn tijd en aandacht hebben gevergd. Dat merkt men onwillekeurig als Bosch in het eind van 1930 een officieel werkbezoek aan Indochina brengt. Wanneer hij op 18 december in Hanoi aankomt, wordt hij aanstonds door Coedès ontvangen; er volgen enkele dagen van besprekingen van organisatorische aard over mogelijkheden van samenwerking tussen de École en de Oudheidkundige Dienst, maar gedurende de week van excursies die dan volgt, is Coedès slechts eens van de partij. Wanneer het bezoek in Hanoi eindigt met een lezing door Bosch gehouden, is het Coedès die hem mededeling doet van zijn benoeming tot ere-lid van de École française d'Extrême-Orient, en dan is het verder Parmentier, die de begeleiding van de gast weer overneemt.

Coedès zal de laatste directeur van de École française d'Extrême-Orient zijn, al laat zich dat in 1930 zeker niet vermoeden. Wanneer in 1939 de oorlogsdreiging duidelijker wordt en velen van zijn medewerkers naar Frankrijk teruggaan, besluit Coedès andermaal op zijn post te blijven en zijn werk en studies voort te zetten. Tussen de jaren 1937 en 1943 verschijnt een reeks afleveringen van zijn *Inscriptions du Cambodge*, waarin een heel corpus inscriptionum is aangeboden, dat wordt afgesloten met een registerdeel dat in 1968 wordt gepubliceerd, en dat in feite het gehele handapparaat bevat dat Coedès had opgebouwd om deze schat aan materiaal en al hetgeen daaromtrent was gepubliceerd, toegankelijk te maken. Met recht heeft Coedès in de publicatie van dit laatste deel de afsluiting gezien van één van zijn belangrijkste wetenschappelijke werkzaamheden.

Heeft Coedès hiermede een wetenschappelijke prestatie van de eerste orde geleverd, tenminste evenveel dank is de historicus hem verschuldigd voor de samenstelling van zijn *Histoire ancienne des États hindouisés d'Extrême-Orient*, dat aan het eind van de oorlog (1944) in Hanoi verschijnt en waarvan nog twee Franse herdrukken en een Engelse vertaling zullen volgen, die zijn bijgewerkt en een iets andere titel hebben gekregen (1948, 1964, 1968). In dit werk toont Coedès ten volle hoezeer hij vat heeft op het geheel van de geschiedenis van Zuid-Oost Azië; de verbanden worden duidelijk aangegeven en losgemaakt van de min of meer toevallige grenzen, die in veel latere tijd zouden ontstaan. Slechts een geleerde als Coedès, een man die naast het Engels en het Duits ook het Nederlands voldoende machtig was om studies in die talen zonder moeite te raadplegen, en die bovendien begiftigd was met een scherp analyserend verstand, was in staat een dergelijk samenvattend werk te schrijven zonder directe medewerking van anderen.

Na een tijd van chaos en beroering in de jaren na 1944, toen het gehele gebied van Cambodja door Japan was bezet, de gebouwen van de École door Annamieten werden bezet en de school tijdelijk naar Saigon werd overgeplaats, was ook voor Coedès de tijd gekomen om naar Frankrijk terug te keren. In 1947 vinden wij hem daar terug, waar hij als conservator van het Musée d'Ennery de statige woning aan de Avenue Foch kon gaan betrekken, waarin Paul Pelliot als zijn voorganger had geresideerd.

Hoewel Coedès er stellig recht op had kunnen doen gelden zich na een druk en welbesteed leven van wetenschapsbeoefening en ambtelijke organisatie terug te trekken, is hij reeds spoedig na zijn terugkeer in Parijs volledig ingeschakeld als docent aan verschillende instellingen van hoger onderwijs. In 1948 hebben vele jongere orientalistenvoor het eerst de gelegenheid met hem kennis te maken tijdens het eerste orientalistenvoor congres dat na de oorlog wordt gehouden. In 1949 brengt hij een kort bezoek aan Leiden, waar hij een voordracht houdt voor het Oosters Genootschap in Nederland.

Ook na zijn officiële emeritaat blijft hij als docent ingeschakeld; bovendien werkt hij mee aan veel tijd en aandacht vergende publicaties als de onder leiding van Prof. dr. G. Tucci uitgegeven Italiaanse orientalistische encyclopaedie. In 1962 verschijnt zijn grote cultuurgeschiedenis *Les peuples de la Péninsule indochinoise*, waarin hij een diachronisch overzicht geeft van de cultuurgeschiedenis van dit wel

uiterst gecompliceerde gebied van de prehistorie tot aan de moderne tijd.

In 1958 wordt Coedès benoemd tot Membre de l'Institut de France, de hoogste wetenschappelijke onderscheiding, welke hem ten deel is gevallen en het heeft hem noch aan wetenschappelijke, noch aan gouvernementele blijken van waardering ontbroken. Op zijn 75ste verjaardag werd hem door collegae, vrienden en vakgenoten een feestbundel aangeboden, waarin tevens de bijna 500 nummers omvattende lijst van eigen publicaties is opgenomen.² Zoals zo dikwijls, sluit ook deze „hommage” een wetenschappelijke carrière vrijwel af. Ondanks het feit dat hij tot aan zijn dood actief bezig is gebleven in wetenschappelijke zin — ook nadat hem in september 1968 een beroerte trof, waardoor hij de macht over zijn benen verloor — is onmiskenbaar een zekere vereenzaming opgetreden. Vele vrienden en jongere vakgenoten kwamen hem te ontvallen. In begin 1969 verloor hij zijn vrouw, die hij in Thailand had gehuwd en die hem zes kinderen had geschonken. Met dit verlies begint een periode van afscheid nemen van het leven, een verzoening met het naderende einde, dat op 2 oktober 1969 bijna als een verlossing is gekomen. Een stille begrafenis kan men dan haast zien als een symbool van de afsluiting van een periode van noeste arbeid van Franse orientalisten van wereldvermaardheid, waarvan Coedès de laatste representant was.

P. H. POTT

² Verschenen als aflevering 3/4 van het tijdschrift *Artibus Asiae*, vol. XXIV, 1961.